

AFRIKA I STØPESKJEEN

av

ODD HAGEN

Denne artikkelen er det foredraget biskop dr. Odd Hagen holdt ved Egede Instituttets årsfest i Forbundssalen 31. januar i år. — Red.

Avisene har i de siste uker hatt meddelelser om uroligheter og optøyer i Belgisk Kongo, særlig da i Léopoldville. La meg si aller først at det ikke er de akutte problemer der som har fått meg til å ta opp dette emnet: Afrika i støpeskjeen. Det som nå skjer i den delen av Afrika, er et symptom, et uttrykk for noe som i lang tid har vært under utvikling, og det er derfor ingen grunn til å komme spesielt inn på det.

Det andre jeg vil si her i begynnelsen av foredraget, er at det jeg forteller, bygger på slikt som jeg selv har sett og hørt på en reise i Afrika. På den måten kan en si at refleksjoner og påstander som fremføres, iallfall delvis blir subjektive. Men jeg bygger også på iakttagelser og oversikter som er vokst fram i større og mer objektiv sammenheng.

La meg med utgangspunkt i det siste forsøke å vise hvordan Afrika på en avgjørende måte er kommet i forgrunnen i misjonsstrategien. Jeg deltok i en større misjonskonferanse i U.S.A. i høst. Der fikk vi lytte til saklige og bredt opplagte oversikter fra hele verden. Det som slo meg mer enn alt annet, var at det tydeligvis holder på å skje en omplasing av «tropene» i misjonens tjeneste. Antallet av misjonærer i hele Østen blir stort sett mindre og mindre, mens antallet av misjonærer i Afrika de siste år er steget meget. At det blir færre misjonærer i Østen kommer ikke først og fremst eller bare av at kristendommens stilling der er blitt vanskeligere. Det er flere faktorer som spiller inn, og jeg behøver ikke komme inn på dem.

Men at misjonen nå satser på Afrika, har sine meget bestemte årsaker. La meg si det slik: Afrika begynner å rykke fram i verdens bevissthet. Vi har lyttet til nyheter fra Moskva og Washington og undret oss på hvor mennene i Peking og London ville føre sine folk. Ingen spurte egentlig etter hva som foregikk i Afrika. Men nå har vi vært nødt til å gjøre det. Ikke bare fordi arabverdenen rykker fram i politisk henseende, og fordi et ord fra Nasser kan komme til å bety noe for verdensutviklingen. Det vi har oppdaget, er at hele Afrika er i støpeskjeen, og at dette kontinent søker å finne sin vei. I dag vet vi omtrent hva Amerika står for. Vi vet også at Øst-Europa og China domineres av kommunismen. Vest-Europa og India har hver på sin måte bundet seg til demokratiet. Disse land og kontinenter har på forskjellige måter stabilisert seg, og en må regne med at det de er i dag, kommer de også til å være for lang tid fremover. Men med Afrika er det annerledes. Det er ingen i dag som vet hva Afrika kommer til å være om 10 eller 15 år. Det moderne Afrika holder på å bli til på det gamles ruiner. Så mange krefter er i virksomhet. Afrika er i støpeskjeen. Når kristentroens representanter satser så meget på Afrika i dag, er det fordi de tror at evangeliet har verdier å gi også til folkene som lever der.

Vet vi ikke ennå hva det nye Afrika kommer til å bli, så må mange av oss også innrømme at vi visste ikke så mye om det Afrika som forsvinner heller. «Jaså, du skal reise til Afrika,» var det mange som sa til meg før jeg dro. Akkurat som om Afrika er et land. Akkurat som om man reiser dit omtrent som en reiser til England eller Italia. Hvor lett en har for å glemme at Afrika er et kontinent, med mange land, territorier og kolonier, med mange forskjellige folk og språk. Dertil kommer alle andre forskjelligheter som karakteriserer denne verdensdel. Afrika har araberne i nord og negrene i sør. Men det finnes også andre enheter en må regne med både når det gjelder folk og språk og kultur og religioner. Vi har det mest primitive Jungel-Afrika, og vi har — også om vi ser bort fra byene i Nord-Afrika, moderne sivilisasjons-sentra som Johannesburg og Léopold-

ville, Luanda og Durban. Vi finner steder hvor bilene ser like fine ut som på Oslos eller New Yorks gater. Vi kan komme til negerbyer hvor sivilisasjonens høyeste uttrykk er en sykkel eller en symaskin. Og vi kan komme til steder hvor intet av dette finnes, men hvor kultur fremdeles representeres av medisinmenn og kannibalsverd. Vi finner universiteter og uvitenhet, sykehus og overtro, av og til på forskjellige steder og ofte i samme miljø.

Alt dette og mer til er Afrika. Den som ikke vet og erkjenner hvilket kompleks av motsetninger som finnes der i dag, har få forutsetninger for å sette seg inn i den prosess som foregår, og hvis mål vi ikke kjenner. Jeg forsøkte oppriktig å sette meg inn i endel av de afrikanske problemer før jeg reiste dit, blant annet ved å lese en hel del litteratur. Men jeg må si at det meste viste seg å være annerledes enn jeg hadde trodd. Heldigvis — jeg dro ikke dit med noen «besserwissen», så jeg var villig til å lære. Og jeg lærte en hel del av våre misjonærer. De er Afrika-kjennere. Og så lærte jeg en hel del av de innfødte jeg møtte på veien, ja, jeg lyttet til dem med aller største oppmerksomhet.

Dette kompleksartede Afrika er altså nå i støpeskjeen. Det hadde vært lettere å følge med i det som skjer om Afrika før hadde vært en sosial og kulturell enhet. Men slik er det altså ikke. Det finnes så mange variasjoner og motsetninger. En ting våger en kanskje likevel å si, nemlig at det fundamentale utviklingsproblem som møter denne verdensdel over hele linjen, stort sett er det samme. Det er en verdensdel som har representert hva man kaller primitiv kultur som nå står ansikt til ansikt med det man kaller en moderne sivilisasjon. Hvordan skal dette møte avløpe?

Vår verdensdel var jo også primitiv engang, men det er hundrer av år siden. Vi fikk en overgangsperiode som var meget lang. Men bortsett fra kystlinjen i nord og de sørligste deler av Afrika, hvor overgangen ikke har vært så helt plutselig, må en være klar over at for de fleste mennesker i den verdensdel som vi nå taler om, har konfrontasjonen med sivilisasjonen vært plutselig, overgangstiden har vært sjokkartet kort. At

derfor endel av menneskene som får være med om dette, — sett fra vårt synspunkt — virker litt desorientert, må vi ikke være forbauset over.

Afrika har sine typiske vekst- og utviklingsproblemer. Man skifter ikke h am på én dag.

Det som kanskje slår en aller mest, er industrialiseringen som rykker fram. Jeg så selv menneskene som dro fra de mest primitive forhold inn til storbyen som lokket, for å finne arbeid der. De var blitt smittet av den hvite manns interesse for penger og ville tjene klingende mynt. Jeg så mennene, som måtte forlate sine familier for lange tider, for å dra til storbyene og til grubene. Jeg så de små hyttene ute i jungelen, og jeg så brakene mennene levde i mens de arbeidet i grubene. Jeg så forskjellen mellom det de kom fra, og det de gikk til, og jeg begynte iallfall å ane de veldige problemer som en slik omstilling må inneb ere, ikke bare for den enkelte, men for hele samfunnet som sådant. Jeg må nevne et par av problemene som vi m oter i denne utvikling hen imot industrialiseringen.

Når negeren lever i sitt gamle miljö, så har han det naturligvis ikke godt, målt med vår målestokk. Av og til tror jeg han har det vondt, også målt ut fra hans egen måte å vurdere på. All enfoldig tale om at man bör la disse mennesker få fortsette å leve i sine primitive forhold og med sin  andetro, er bare nonsens produsert av mennesker som ikke bryr seg om virkelighetens språk. Men selv om negeren ofte hadde det vondt hvor han levde ute i jungel-byen, så hadde han iallfall én ting som var av stor verdi, og som han i regelen mistet når han frivillig eller mindre frivillig kastet seg i industrialiseringens og byens fangarmer: Ute i landsbyen med sine egne stammefrender levde han i en sosial-religi os-kulturell enhet som ga ham en f olelse av orden, av trygghet, av hjemmef olelse. Der fantes det uskrevne regler for nesten alt mulig. Det hjalp ham til en viss balanse i livet. I byen ble han derimot så godt som hjeml os. Han hadde ikke lenger den bakgrunn som stammen hjemme kunne gi. Det var altså ikke bare det at han skulle möte alt det nye i storbyen og industrilivet, han måtte möte det uten å ha det feste

i en trygg og velordnet bakgrunn, slik som han før hadde ute i jungelen. Så ble negeren som flyttet til storbyen ofte hjemløs både i religiøs og sosial mening. Og han holder ennå på å søke etter den vei han bør velge.

Tenker vi så på de mange som dro til byene, særskilt grubebyene, for å arbeide, og som ikke fikk ta sin familie med, så forstår vi at for dem ble problemene enda større. At mange av dem, revet løs fra sin bakgrunn, ble fanget av noe av det dårligste i den hvite manns kultur, er kanskje ikke helt uforklarlig. Men én ting er klar: Med de nye ting som storbyen og industrialiseringen kaster inn i afrikanernes verden, tvinges han med eller mot sin vilje til å finne nye veier for sitt liv og sin tenkning.

Men det gjennomgripende møte med den hvite mann og den hvite manns kultur fører også andre problemer med seg. Det mest dominerende er naturligvis raseproblemet. Problemet arter seg i det ytre på forskjellige måter på forskjellige steder i Afrika. Men i bunn og grunn ulmer det noe omkring det overalt. Har man reist omkring og sett og hørt med våkent sinn, så kan en ikke komme bort fra det. Fra sin side irriteres negrene over alle de «forbudt» som de møter i sitt daglige liv. Mange hvite igjen irriteres over at negrene trenger fram og vil ha større, dvs. like, rettigheter som de hvite. Man kan gjerne si at det er den hvite manns kultur, importert til Afrika, som reiser dette problem. En neger som begynner å få opplysning og utdanning, vil ganske naturlig komme til å spørre om ikke han også er et fullverdig menneske og bør ha tilsvarende rettigheter. Men noen steder får han vite at utdannelsesmulighetene er begrenset for en svart, andre steder at det finnes plasser og gater og busser og tog som han ikke får benytte, iallfall ikke til alle døgnets tider. Noen steder får han ikke bo hvor han vil, og andre steder er det slik at om han vil gå å besøke noen hvite, som er hans virkelig gode venner, så må han av hensyn til deres naboer ikke gå inn gjennom hovedinngangen, men gjennom kjøkkendøren. Det som skjuler seg bak begrepet *segregasjon* kan variere endel fra område til område, likesom også de løsninger man forsøker

å finne på raseproblemet er forskjellige. Men stort sett er det samme spørsmål: Skal de svarte og andre ikke-hvite folk skilles ut fra de såkalte européiske folkegrupper og i praksis ikke betraktes som fullverdige mennesker? At jeg så og konstaterte ting på dette området som gjorde meg skamfull over å være hvit, er noe som jeg dessverre må konstatere. Afrika er i støpeskjeen, og vi vet ikke i dag hva denne rasekamp kan lede til, hvordan striden kommer til å bli løst, om den vil bli løst i det hele tatt, eller om det vil ende med en katastrofe, enten for den ene part eller for begge. Men så meget er klart at stillingen slik som den er i dag, ikke kan opprettholdes i det uendelige. Balansegangen må ta slutt før eller siden, og jeg tror det må skje snart.

Det som jeg her sier om dette afrikanske problem, betyr ikke at jeg er blind for endel vanskeligheter som finnes. Jeg er klar over at alt ikke kan løses med én gang. Kanskje heller ikke like tidlig overalt. Forutsetningene er så ulike. Forat det skal kunne løses på en endegyldig måte, må de innfødte, både som individer og folk, utvikles videre både sosialt og kulturelt. Analfabetismen må beseires og kunnskap må bibringes. Men nettopp på dette område går det jo fort. Her gjør misjonen en strålende innsats, og mange steder gjør også de statlige myndigheter et godt arbeid, til dels meget godt og fruktbart. Men enten det tar kort eller lang tid, enten negeren vil vente til alle har fått en grunnleggende god utdanning eller ikke, så kommer dagen da spørsmålet må løses.

Uten å gå nærmere inn på de forskjellige staters og territoriers stillingtagen til problemet, må jeg få fremheve som min faste overbevisning at jeg umulig kan se segregasjonen som en løsning. Jeg vet den har sine talsmenn. Jeg vet at noen av dens talsmenn også mener de har gode og sikre argumenter for at deres syn er riktig. Segregasjonslinjen, enten den praktiseres i statlig regi eller i et patriarkalsk system, kommer til sist til å knekkes på grunn av sin egen uholdbarhet. Jeg behøver ikke henvise til det som jeg synes er ganske alminnelige retts- og rimelighetskrav, som de innfødte kan komme med. Jeg synes

det kan være nok å henvise til det faktum at i vår tid kan segregasjonslinjen i det lange løp opprettholdes bare ved makt. Det vil i neste omgang lede til konflikter og kollisjoner, og disse vil lede til, enten at både de innfødte og hvite får lide, eller det kan lede til at samfunnet vendes opp og ned og de svarte kommer til å segregere de hvite. Jeg kjenner så mange mennesker som har en annen oppfatning enn den jeg har, men tross alle deres argumenter for den ordning som de anbefaler, må jeg fastslå at segregasjonslinjen så langt jeg kan se, er både ukristelig og uklok.

Likeså klart er det at rabulister som sier at man kan sende alle hvite hjem til Europa, bare snakker om noe de ikke forstår. Mange hvite, især i Den Sydafrikanske Union, har hatt sitt hjem i Afrika i generasjoner. De vet ikke av noe annet hjemland. Likedan vet jeg at en hel del franskmenn føler i Nord-Afrika. Man kan ikke bare sende dem hjem. Heller ikke de hvite får segregeres og gjøres mindreverdige på noen måte. Jeg kan ikke se det annerledes enn at *integrasjon*, så vanskelig som den blir å gjennomføre, er den eneste mulige løsning. Det hørte jeg under min reise i Afrika sagt, ikke bare av misjonærer, men av fremtredende statsmenn. Men at det blir vanskelig å finne en løsning, er sikkert. Da jeg besøkte Nord-Afrika, ikke så lenge etter at Suez-krisen hadde begynt, trodde jeg vel at jeg visste noe om hvordan man der — og andre steder — burde løse spørsmålet om forholdet mellom de forskjellige raser. Jeg tilstår at jeg lærte meg å forstå at problemet var langt mer komplisert enn jeg hadde ant. Men helt uten håp om at man kan finne en løsning, ble jeg ikke. Jeg fikk en søndag morgen se europeere og arabere samles for å tilbe samme Gud i en kristen gudstjeneste. Kristendom leder til integrasjon.

Naturligvis innebærer den veldige omkalfatring som må komme i Afrika, en rekke politiske problemer. For dem som mener at integrasjon er veien fram til en varig løsning, betyr det bl. a. rent praktisk: Hva skal vi gjøre for å gi de innfødte fulle politiske rettigheter om ikke med én gang, så iallfall gradvis? Hva skal vi gjøre for mer å gi dem økonomisk likestilling?

Hvordan skal bedre utdannelse kunne gis dem? Og hva bør egentlig komme først av disse tingene?

Så langt jeg har kunnet se, er utdannelsesspørsmålet tross alt det enkleste. Naturligvis krever det meget store innsatser over en forholdsvis lang tid. Men her har man dels fordelene av at de innfødte mer og mer forstår betydningen av at barna deres får lære endel, selv om det ennå naturligvis finnes mange som ikke forstår det. Jeg kunne f. eks. konstatere at jentene som regel kom senere til skole, altså var eldre før de begynte, av den ganske enkle grunn at foreldrene ofte ikke forsto at også jenter kunne ha nytte av skolegang. Men det er jo ikke altfor lenge siden endel mennesker her hjemme tenkte etter de samme linjer. Naturligvis er skolene som opprettes ganske primitive med hensyn til utstyr, og selvfølgelig er også mange av de såkalte høyere skoler av lavere standard enn dem vi har her hjemme. Men skolevesenet utvikles på mange steder med veldig fart. På flere hold samarbeider stat og misjon på en fordelaktig måte. Andre steder er misjonen kanskje noe betenkt overfor det som skjer, når staten benhardt vil gjennomføre segregasjonslinjen i skolevesenet. For oss her hjemme er det sikkert ikke lett å dømme om hva som er det beste å gjøre. Jeg kan dog ikke annet enn si at det eneste riktige er å gjøre den høyere undervisning åpen for alle raser. Den løsningen tilhører fremtiden. Ute i distriktene er problemet om integrasjon i skolene ikke aktuelt på samme måte, først og fremst takket være de lange avstandene. Men fremover går det. Tenk bare på hvor meget fortære analfabetene forsvinner når man nå har begynt å bruke Laubach-metoden når man skal lære folk å lese. De kan nå lære seg å lese på 5—6 uker, og lese ganske bra.

Når det så gjelder de andre to spørsmål, om politisk og økonomisk frigjøring, fikk jeg inntrykk av at man arbeidet etter forskjellige linjer. Jeg ser bort fra at det kanskje finnes dem som mener at det eneste fornuftige er å bremse hele frigjøringsprosessen. Det er en vei som i alle tilfelle ikke fører fram. Men blant dem som mener at det bør gjøres noe, finnes det egentlig to synsmåter. Noen mener — og det gjelder kanskje

i første rekke engelsk dominert tenkning — at det er utviklingen til politisk demokrati og altså større politiske rettigheter som må komme først. Der har man f. eks. gitt større og større grupper av de innfødte stemmerett og mer og mer innflytelse i kommunale og statlige forbindelser. Andre steder har man ment — og det gjelder så vidt jeg kan se, ikke minst Belgisk Kongo — at det først gjelder en økonomisk frigjøring. Og det må sies: Da vi kom til Belgisk Kongo og så hvor mange flere og gode arbeidsmuligheter en neger hadde der, i sammenligning med andre områder som vi besøkte, så ble vi overrasket. Man fant dem meget oftere som kontorfolk i banker og institusjoner. De hadde rett til atskillig mer kvalifisert arbeid og dermed til en bedre lønn. Det politiske systemet virket atskillig mer patriarkalsk enn f. eks. på engelsk-dominerte områder, men at det i økonomisk henseende for negrene virket bedre, tvilte iallfall ikke jeg på. Man sa også til meg at det som de innfødte først behøver og vil ha, er økonomisk frigjøring. Det som imidlertid har hendt i Kongo de siste uker gjør dog at en må undres på om teorien holder. En ting er klar: Politisk frihet er et krav som også kommer til å stilles, og at det må løses på kortere tid enn man før hadde tenkt, synes også å være temmelig åpenbart.

Det er en våknende nasjonalisme i Afrika. Man merker den overalt, selv om den ikke er like tydelig bestandig. I Nord-Afrika flammer den høyt. I vest har den begynt å lede til dannelsen av selvstendige neger-republikker. Og selvstendighetstanken griper om seg som en farsott, både blant de innfødte som har fått litt utdanning, og blant de andre. Den møter oss blant nasjonale rabulister. Men den møter oss også blant sindige og gode mennesker. Innfødte kristne, som er dypt forankret i kristen tro, og som ikke kan tenke seg å gjøre opprør mot myndighetene i noen form, ser også fram mot selvstendighet eller større selvstendighet. Spørsmål som man møter, er: «Hvorfor får vi ikke styre vårt eget land?» «Hvorfor kom de hvite hit og tok vårt land?» «Hvorfor får vi ikke styre i vår egen kirke?» Ja, det merkes også på kirkelivets område. Man liker ikke ordet

misjon. Derfor søker man også nå ikke bare etter nye navn på den kristne virksomhet der ute, men man går bevisst inn for større kirkelig selvstendighet — og ansvar. Noe nytt holder på å bli til der ute, men hva det blir til sist, det vet vi altså ikke i dag.

Ved siden av nasjonalismen, de utallige politiske, sosiale og skolemessige spørsmål som må løses, kan en si at det er tre makter som likesom trenger seg inn i den afrikanske verden, og som kan komme til å prege dens fremtid. Andre faktorer kan også dukke opp og gjøre bildet enda mer komplisert. Men la meg nevne det som vi klart kan se i dag.

For det første er kommunismen ute etter Afrika. En kan ikke si at den i og for seg merkes så meget på overflaten, men den er der. Hvordan den har søkt kontakter og innflytelse i den arabiske verden, er åpenbart for alle. Men hva det kan lede til, vet vi ikke i dag. Det er mulig at arabisk nasjonalisme i siste omgang vil avvise også kommunismen som et fremmedelement. Men også i den svarte del av Afrika merker en at kommunismen er virksom. Den allierer seg gjerne med nasjonalismen, påvirker negrer som har fått gjøre studiereiser eller lignende til Europa. Som sagt er den ikke så tydelig på overflaten, men den er der. Personlig må jeg også si: Det forundrer meg ikke. Så underutviklet som Afrika stort sett er i økonomisk, sosial og politisk henseende er det ingen ting å forundres over. Mennesker som stort sett lever i stadig fattigdom, sykdom og nød, kan lett fristes til å tro at det annet som bys dem, må være bedre. Det kan iallfall ikke være verre enn det de har. Det er ikke min oppgave å veie kommunismens politiske system og dens moral på gullvekt, men det kan sies så meget at om meget av den urettferdighet mellom rasene i politisk og økonomisk henseende som vises mot de innfødte i dag, ikke rettes på, så har kommunismen en sjanse. Skal Afrika bli et kommunistisk kontinent?

En annen makt som er ute etter Afrikas sjel, har religiøst fortegn. Jeg tenker på muhammedanismen. Parallelt med den våknende arabiske nasjonalisme finner vi også en stigende

muhammedansk bølge. Den har sitt utgangspunkt i nord og strekker seg ut etter den sørlige del av Afrika. Misjonærer sendes ut. Moskeer bygges osv. På vår reise i Afrika, stort sett fra sør mot nord, la vi merke til at jo lengre nordover vi kom, desto flere av islams representanter møtte vi. Afrika skal bli en islamitisk verdensdel, var det en av dem som frimodig sa. Og de synes å ha visse muligheter. Ikke bare fordi de nå er båret av en kombinasjon av muhammedansk og nasjonal fanatisme, men fordi det på en måte ikke koster så meget for negeren å gå over til islam, og samtidig så vinner han i alminnelighet noe i sosial anseelse. En ting er sikkert: Muhammedanismen trenger fram mot sør, og det er et spørsmål om det går an å demme opp for den.

Den tredje makt som er ute etter Afrikas sjel, er kristendommen. Kristen misjon må være klar over at det er målet, og vi må ikke være redde for å bekjenne det. Vi vet at det gjelder noe av en skjebnetime for kristendommen også i Afrika. Skal det lykkes å gjøre Afrika til en kristen verdensdel, gjerne bedre enn den kristne verdensdel vi representerer? Jeg forstår at misjonsselskapene er klar over situasjonenes alvor. Det som skal gjøres, må gjøres nå. Det Afrika som nå er i støpeskjeen, vil snart ta form. Personlig tror jeg ikke det vil ta mer enn ti år før vi definitivt vet i hvilken retning det går. Særlig når muhammedanismen trenger på fra nord, tror jeg det er viktig at man forsøker å skape et sterkt kristent Sentral-Afrika. Det misjonsselskap jeg selv nærmest representerer, følger stort sett denne tankegang. Vi har besluttet at vi på fire år iallfall vil fordoble det antall misjonærer og arbeidere vi har der. Anledningen og muligheten for alle kristne misjoner er også stor. De gamle primitive religioner har stort sett spilt ut sin rolle, selv om mye overtro ennå henger igjen. Men så søker man etter noe nytt. Og ennå iallfall er strømmen som går til den kristne kirke, meget stor, og det er helt umulig å tilfredsstille alle ønsker om å få hjelp i form av misjonærer, evangelister, leger, lærere osv. Man har en sjanse som aldri før til å vinne en verdensdel for Kristus. Skal det lykkes?

Afrika er i støpeskjeen. Noe nytt holder på å bli til. Men med alle retninger, problemer, tendenser, innflytelser og uberegnelige faktorer for øvrig er det ikke lett å være profet og si hva resultatet vil bli. Men et par ting er jeg overbevist om: Den hvite mann står i gjeld til Afrika, og han bør gjøre noe for denne verdensdel. Dette synspunkt bunner for en vesentlig del i det forhold at den hvite mann på en måte er Afrikas største problem, samtidig som han kanskje har løsningen til en rekke av problemene i sin egen hånd. Men skal han kunne hjelpe, må han opphøre å være herre og bli medarbeider, i kirke, skole, samfunn, politikk og alt. Men det er naturligvis vår store vanskelighet. Eier vi så meget ydmykhet, tjenersinn og vilje til selvfornektelse at vi har et virkelig bidrag å gi til det kjempende, urolige Afrika som holder på å bli til? Er vi kristne nok til å gjøre Afrika kristent?

I en jungelby et sted i Afrika snakket byhøvdingen med meg om de store vanskeligheter de hadde der, på grunn av endel hvite. Han visste så vel at alle hvite ikke er like. Han var heller ikke hård i sin dom når han snakket om de vanskelige hvite. Jeg glemmer aldri den dialog jeg hadde med ham, ved tolkens hjelp.

— Si meg, kan alle mennesker i Europa lese?

— Ja, svarte jeg.

— Har de alle sammen en bibel? spurte han så.

Jeg bekreftet det og tilføyde at om det var noen som ikke hadde det, så kunne de få en på dagen.

— Da kjenner alle mennesker i Deres verden historien om Jesus? var hans neste spørsmål.

— Ja, svarte jeg.

Så spurte han: — Men hvorfor er da ikke alle hvite mennesker kristne?

Jeg har aldri glemt dette spørsmålet. Jeg tror vi kan hjelpe til å forme det Afrika som nå er i støpeskjeen. Men er vi kristne nok til det?